

הַחֶכֶם הַיּוֹמִי

בקרב חכמים תלין

לימוד תורה לחג שבועות

אהבת ישראל

צדקה ומרפא

מסורת אבות

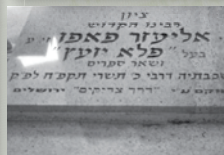
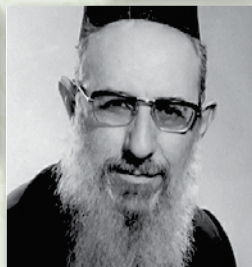
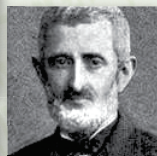
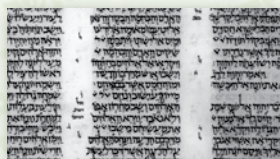
מנהג ישראל

גאולת ישראל

בין ישראל לעמים

כל ישראל חברים

ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

החכם היומי

מסורת שאי אפשר לשכוח

החכם היומי הוא מאגר מידע אינטרנטי נגיש על חכמי ישראל בדורות האחרונים ודברי תורתם בנושאים של 'אהבת ישראל', 'צדקה ומרפא', 'לימוד תורה', 'מנהג ישראל', 'מסורת אבות', 'גאולת ישראל', ו'בין ישראל לעמים', בכל יום נלמד דף על חכם אחר, שאותו יום הוא מועד פקידתו.

מאגר המידע מהווה תשתית ללימוד יומי בבתי כנסת, קהילות ובתי ספר. יום ועוד יום נאסוף את אבני הזיכרון שהתפזרו, ונבנה לנו ממנו בניין עדי עד. יסודתנו בהררי קודש, וראשו מגיע השמימה.

ויהי רצון מלפני א-לוהי השמיים לקיים לנו את כל חכמי ישראל, קדושים אשר בארץ המה, בכל מקומות מושבותיהם, וזכותם תעמוד לנו בזה ובבא.

חוברת זו היא שלישית בסדרת חוברות שיאירו דבריהם של החכמים על אהבת ישראל, לימוד תורה, צדקה ומרפא ועוד.

לימוד תורה לחג השבועות

מנהג חסידים ראשונים, שלא היו ישנים בליל חג השבועות, והיו עמלים בתורה ואומרים: נבוא לרשת ירושה קדושה, לנו ולבנינו, בשני עולמות. ואותו לילה כנסת ישראל מתעטרת עליהם, ובאה להזדווג בו במלך, ושניהם מתעטרים על ראש אלו שזוכים לכך. (זוהר, פרשת אמור, דף פח עמוד א)

ותיקנו רבותינו המקובלים, סדר הלימוד בלילה הזו: תחילה תורה נביאים וכתובים, ואחר כך המדרש, ואחר כך האדרא רבא. (בן איש חי, הלכות שנה ראשונה, פרשת במדבר, אות ד)

וטוב ונכון לחוש לדבריהם ללמוד התיקון בכנופיא ובחבורה. ואם רוב הצבור קוראים התיקון, אין ראוי ליחידים לפרוש מהם, וללמוד תלמוד או רמב"ם, וכמו שאמרו חז"ל: "לא יהא אדם עומד בין היושבים או יושב בין העומדים, ולא קורא מקרא בין השונים משנה, ולא שונה משנה בין הקוראים מקרא. כללו של דבר אל ישנה אדם ממנהג הבריות". (שו"ת יחוה דעת, חלק ג, סימן לב)

ולא באנו לשנות ממנהג אבותינו, ולא כלום, אלא שבשנים האחרונות מקבל תיקון ליל שבועות פנים חדשות, ורבים המתקהלים בלילה הזו, ללמוד ממקום שליבם חפץ. ויש זריזים המקדימים לפני ליל שבועות, ולומדים מעין תיקון לכלל ישראל, וחוזרים בליל שבועות ולומדים התיקון כפי שהנהיגונו אבותינו. ומצאנו בזה הזדמנות להביא לכלל ישראל, מלוא הטנא מדברי רבותינו, זכותם תגן עלינו, ללמוד וללמד, ברוב עם הדרת מלך.

וסידרנו את הלימוד כפי שלוש האשמורות. בכל אשמורה בחרנו נושא מרכזי, ולכל נושא הכנו שישה דפי לימוד. בכל דף הבאנו דבר אחד קצר מדברי חכם מחכמי ישראל בדורות האחרונים, לצדו הצמדנו ככותרת פסוק או מאמר חז"ל, והוספנו שירה חדשה או פיוט, המשוחח בדרכו עם הנושא המרכזי.

באשמורת הראשונה הנושא המרכזי הוא: "תורה היא וללמוד אני צריך"

דרכו נלמד תורה כמראה ללב האדם; תורה כצורה הסובלת כוונות רבות; תורה המתחדשת בכל דור ודור; תורה, שמתחדש בה בכל יום מעשה בראשית; תורה כדרך המשתנה, תורה הנלמדת ממקום שהלב חפץ בו, שעל דבר זה, שחשק ללמוד - בא לעולם.

באשמורת התיכונה הנושא המרכזי הוא: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ"

דרכו נלמד שאין קבלת התורה מבלי לקבל מידות אברהם; שהלומד בלא מידות טובות יוצא ריקם; שיהא שם שמים מתאהב על ידך; איזהו תלמיד חכם?; שאנו משכימים והם משכימים - שהשלמות אינה רק בבעלי תורה; ואל בינתך אל תישען, שלא ירפה ממלאכתו, שגם כן נחשב לצורך קדושה.

באשמורת השלישית הנושא המרכזי הוא: "וכל בנייך לימודי ה', ורב שלום בנייך"

דרכו נלמד מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו; שלא נפלאות היא ממך ולא בשמים היא; שכל צמא ילך למים, שאינם של יחיד; על השומרים הסובבים התורה, ואינם מניחים ההמון להיכנס; על השמחה בדברי אגדה, המושכת את הלב להיכנס אל חדרי התורה; ועל שלום אוהבי התורה, וההבחנה בין אוהביה ללומדיה.

וכל מה שעשינו, לכבודה של תורה עשינו, ולזכות את ישראל עשינו, ומה שחיברנו בין שירה חדשה לדברי רבותינו הקדושים, זכותם תגן עלינו, שלא תעלה תקלה על ידינו, שלתקן באנו ולא להיפך. שליל שבועות הוא ליל חיבורים, ויהיה סדר לימוד זה כעיר שחבורה לה יחדיו - שעושה כל ישראל חברים.

ע"ה אלי ברקת

אשמורת ראשונה: תורה היא וללמוד אני צריך

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף סב עמוד א

חכם אברהם אזולאי 1570 - 1643, פאס - חברון. ב-1600 עלה לארץ ישראל.

מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.

חכם חיים יוסף דוד אזולאי 1727 - 1806, חברון - ליוורנו. ב-1960 הועלו עצמותיו לירושלים.

מלמד שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

חכם ששון בן משה פרסיאדו 1825 - 1903, ארג'וק - ירושלים. ב-1830 עלה לארץ ישראל.

מלמד התורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.

חכם משה חיים אפרים מסדילקוב 1742 - 1800, מז'יבז' - מז'יבז'.

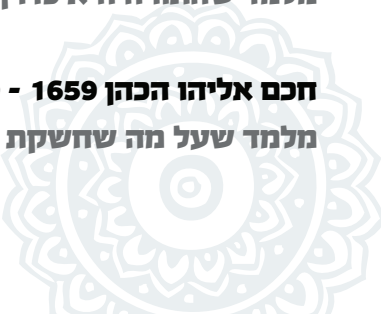
מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.

חכם לוי סעדיה נחמני 1921 - 1995, מרקש - ירושלים. ב-1964 עלה לארץ ישראל.

מלמד שהתורה היא כדרך, המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.

חכם אליהו הכהן 1659 - 1729, איזמיר - איזמיר.

מלמד שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

כַּמִּיּוֹם הַפְּנִיּוֹם לַפְּנִיּוֹם כִּן לֵב-הָאָדָם לְאָדָם:

משלי, פרק כז, פסוק יט

בְּלִי מִרְאָה

הוא אינו יודע

איך הוא נראה.

בבית אין לו מראה.

את עצמו לא פגש

את עצמו לא ראה.

שלומית כהן-אסיף - בלי מראה, בתוך: שוק המראות הקטנות, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ט (1999), עמוד 9

חכם אברהם אזולאי

מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.

ובה תחזה, שכל מושכלות שהאדם משכיל ומעיין, ימצא הכל רומז בתורה, שהתורה היא כמו המראה המאירה זכה וברה, שכל הצורות שיעמדו כנגדה, יראה בה כל אחד כפי צורתו, כן התורה, כל אחד ואחד מראה בה פירוש כפי שכלו, ויראה בה הצורה ההיא.

כי יש בתורה שישים ריבוא פירושים, כי כל אחד משישים ריבוא נשמות קבל פירוש אחד בתורה, כפי הפשט וכפי הרמז וכפי הדרש וכפי הסוד, וכל נשמה ונשמה תפרש בתורה הפירוש שקבלה, ויראה בתורה הפירוש ההוא כמו המראה שמראה כל צורות בני אדם בה, ועם היות הצורות מתחלפות.

אהבה בתענוגים, אבות פרק ה, הוצ' אורות החיים, ירושלים, תשמ"ז (1987)

נולד בשנת ש"ל (1570) בפאס שבמרוקו. בצעירותו למד מחכמי פאס תורה והלכה, ולאחר שקנה את אוצר התורה הנגלית, החל לעסוק בתורת הנסתר.

בשנת ש"ס (1600) זכה לעלות לארץ ישראל, והוא בן 30. בדרכו ארצה נטרפה אנייתו בלב ים. חכם אברהם אזולאי ניצל, אך כל כתביו טבעו עמו. מאז עשה צורת חתימתו כצורת אנייה. הוא קבע את מושבו בעיר חברון, שם למד וביאר את תורת החכם רבי משה קורדובירו - האור יקר.

בשנת שע"ט (1619) עקב מגיפה קשה שפרצה בחברון, חכם אברהם אזולאי עזב את חברון ועלה לירושלים, ומשם עבר לעזה. עם שוך המגיפה חזר לחברון.

חכם אברהם אזולאי נפטר ביום כ"ד חשון ת"ד (1643) ונטמן בעיר חברון.

חכם אברהם חיבר חידושים רבים, חלקם עדיין בכתב ביד וחלקם יצאו לאור: 'אור החמה' - פירושי הזוהר, 'אור הלבנה' - הגהות בספר הזוהר, 'זהרי חמה' - על ספר ירח יקר, 'אור הגנוז' - סודות התורה ע"פ האר"י, 'חסד לאברהם' - דרושים ביסודות הקבלה, 'בעלי ברית אברהם' - על התנ"ך, 'אהבה בתענוגים' - על מסכת אבות.

אֲשֶׁר בְּמֵאמְרוֹ בָּרָא שְׁתֵּקִים, וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צֶבֶאֱם.

חֵק וְזִמְנָן נָתַן לָהֶם שְׁלֵא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידֵם.

מתוך ברכת הלבנה

צריך לומר את המילה הזאת

צריך לומר את המילה הזאת שוב ושוב	שמע א-להי
א-להים	כי צריכים אנחנו
עד שהיא תאבד צורה וגוף	כי צריך אתה
עד שהיא תקבל צורה וגוף	שוב ושוב
צריך לכתב אותה עוד ועוד	עוד ועוד
א-להים	עד שנתרוקן צורה וגוף
עד שהיא תתמלא משמעות	עד שנתמלא צורה וגוף
עד שהיא תתרוקן משמעות	אבל כמה דורות היא תמתין לנו
צריך לומר ה' א-להינו	עד שנשוב אליה?
צריך לומר ה' אחד	עד מתי תחכה?"

אלמוג בהר, צריך לומר את המילה הזאת, בתוך: חוט מושך מן הלשון, עם עובד, תש"ע (2009), עמוד 83

מרן החיד"א, חכם חיים יוסף דוד אזולאי

מביא בשם שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

ספר תורה אינו מנוקד, כדי שיוכל האדם לדרוש, מה שירצה - כי האותיות, כשאינם מנוקדות, סובלות כמה כוונות, ומתחלקות לכמה ניצוצות, ומפני זה נצטוונו - שלא לנקוד ספר תורה.

כי משמעות כל מילה - לפי הניקוד, ואין משמעותה עם הנקוד - כי אם עניין אחד, ובלי נקוד - יוכל האדם להבין כמה עניינים נפלאים רבים ונכבדים. ... משם רבינו בחיי ...

שכל התורה שמותיו של הקב"ה והיו אותיות אלו כתובות בצירוף שמותיו יתברך.

לדוד אמת, תורת השלמים, הלכות ספר תורה סימן יג, עמוד מח, משה אהרון קעגיל, ליוורנו, תקמ"ו (1786)

נולד בשנת תפ"ז (1727) בעיר חברון למשפחת אזולאי, שעלו מן העיר פאס במרוקו, ולמשפחת ביאלר, שעלו מאשכנז בעליית רבי יהודה חסיד. הוא למד בירושלים בישיבתו של ה'אור החיים' - החכם חיים בן עטר. לאחר מכן המשיך בלימודיו בישיבת המקובלים 'בית אל' מפי חכם יום טוב אלגאזי. בשנת תקי"ה (1755) יצא למסעו הראשון, מבין שלושת מסעותיו כשליח דרבנן לארצות צפון אפריקה ומערב אירופה. בכל מקום אליו הגיע, בחן את אוספי הספרים, רבים מהם בכתבי יד, מהם גם העתיק בספריו. לבסוף השתקע בעיר ליוורנו שבאיטליה, שם כתב את חיבוריו הרבים.

מרן החיד"א נפטר ביום י"א אדר בשנת תקס"ו (1806) ונטמן בליוורנו. בשנת תש"כ (1960) הועלו עצמותיו לארץ, ונטמנו ע"י חכם מרדכי אליהו בירושלים.

מרן חיים יוסף דוד אזולאי הותיר אחריו כ-80 חיבורים בנושאים רבים, ביניהם ספרי הלכה, פרשנות ודרושים כ'ברכי יוסף' - על השלחן ערוך, 'אהבת דוד' - דרושים, 'פתח עיניים' - אגדות התלמוד, 'מחזיק ברכה' - ענייני תפילה, 'כיסא רחמים' - מסכתות קטנות, 'זרוע ימין' - מסכת אבות. ספרי מסעות כ'שם הגדולים', ו'מעגל טוב'.

כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים, בֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת

שיר השירים, פרק ב, פסוק ב

יערת דבש

יַעֲרַת דָּבֶשׁ עַל לְשׁוֹנְךָ. לְבָנָה פְּלִבְנָה.

עָרְבוּ לִי שִׁירֵי הַגִּיּוֹן. פָּצְחִי לִי שִׁיר וְרִנָּה.

עֲתָה אֲמִיר לָךְ זִמְנֶךָ. אַחֲרֵי בְּלוֹתְךָ עֲדָנָה.

שׁוֹשְׁנָה אֲגִדִּיל שִׁשׁוֹנֶךָ. שׁוֹשְׁנָה רַעֲנָנָה.

רבי ישראל נג'ארה, יערת דבש

חכם ששון בן משה פרסיאדו

מלמד שהתורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.

מה השושנה שפלת הקומה ומוציאה פרחים טובים? -

כך אין התורה נמצאת אלא במי שהוא נמוך. ולא נפסקה הלכה כבית הלל אלא מצד שהם נמוכים. וגם כן לא נשתבח אדון הנביאים אלא בענווה.

וגם כן - מה שהשושנה מוציאה הפרחים מינים ממינים שונים? - כך התורה בכל דור ודור מתחדשים בה כמה רזין עלאין, וכל אחד מחכמי ישראל מניח לחברו במה להתגדל, וכל אחד מחדש מה שקבלה נשמתו, והכל הולך אל מקום אחד ו'כפטיש יפוצץ סלע'.

פרח שושנה על בראשית, הקדמת המחבר, עמוד 14. הוצ' מכון משה, תשנ"ג (1993)

נולד בשנת תקפ"ה (1825) בעיר ארג'וק שבספרד. בשנת תק"ץ (1830), והוא בן 5, עלה עם משפחתו לארץ ישראל. הם התגוררו בעיר העתיקה בירושלים, והסתופפו בחצירו של הראשון לציון חכם ישראל משה חזן.

חכם ששון בן משה פרסיאדו למד בישיבת המקובלים 'בית אל' מיסודו של חכם שר שלום שרעבי. הוא ואחיו חכם אפרים הוציאו לאור את ספרי רבנו האר"י כמו 'שער הכוונות', 'עץ חיים', 'שער הפסוקים והליקוטים', ו'שער הגלגולים'. בהיותו בגיל ששים לערך, התמנה לראש הישיבה. בזמן התפילה היו אנשים באים ממרחק רב בשביל לראות אותו מתפלל, שהיה נראה כמלאך ה' צבאות, ולשמוע קולו שהיה נעים מאוד. חכם ששון בן משה פרסיאדו נפטר ביום י"ח בניסן בשנת תרס"ג (1903), ונקבר בהר הזיתים. חכם ששון בן משה פרסיאדו חיבר ספרי קבלה רבים. ספרו 'שמן ששון' ב' חלקים הוא פירוש מקיף על כל ספרי האר"י ז"ל. ספר נוסף הוא 'פתח עיניים' פירוש על סידור חכם שלום שרעבי.

הַמִּחְדָּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית

מתוך ברכת יוצר אור בתפילת שחרית

בפתיחת החלון בבוקר

נִכְנֵס אֹר וְהוּא חֶלְקֶלֶק

וּמֵאִיר בְּכָל זֹאת

אֶת מָה שֵׁישׁ בְּיָדוֹ לְהֵאִיר.

מָה שֵׁם? מַשְׁחֹו מוֹשֵׁם

אֲנִי מִבְקָשְׁתִּי, בְּתוֹךְ הַחֹדֶר

הוּא לֹא קָם.

שִׁכְחָתִי אֶת הַתְּנוּעָה

הַפּוֹתַחַת לְרוֹנָחַהּ, הַמְכַנִּיסָה

לְחֹדֶר

חגית סבג, בפתיחת החלון בבוקר, בתוך: מחמת כיסופים, ספריית פועלים, תשע"א (2011)

חכם משה חיים אפרים מסדילקוב

מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.

‘החודש הזה לכם ראש חדשים’ – היינו מה שנתחדש בכל יום מעשה בראשית. וזהו: ‘הזה’ דייקא כי הוא בכל יום ובכל עת. ‘לכם’ – היינו בכם הדבר תלוי, כפי עניין הסתכלותם וחידושם בתורה כך הוא התחדשות הבריאה.

‘ראש חדשים’ – היינו השכל שבראש, הוא המחדש אותם כל חידושי מעשי בראשית, על ידי חידושי התורה, על ידי השכל שמכניס בתורה, ומסתכל בה.

דגל מחנה אפרים, פרשת בא, ברדיטשוב, תקס"ט (1809)

נולד בשנת תק"ב (1742) בעיירה מז'יבוז' בין פולין לאוקרינה, נכדו של הבעל שם טוב, וממשיכי דרכו. למד מפי חכם דב בער המגיד ממעזריטש ומפי 'התולדות יעקב יוסף' רבה של פולנאה. לימים כיהן כרבה של העיירה סדילקוב, ובשנת תקמ"ח (1787) חזר לבית המדרש של סבו במז'יבוז', ושימש שם כאדמו"ר לצד אחיו רבי ברוך.

חכם משה חיים אפרים נפטר בערב ל"ג לעומר ביום י"ז באייר תק"ס (1800) ונטמן באוהל סבו במז'יבוז'. לאחר מותו הדפיס בנו את כתביו ודרשותיו בספר 'דגל מחנה אפרים'. בספר מובאים דברים ששמע חכם משה חיים אפרים מפי סבו הבעל שם טוב. הספר מהווה ספר יסוד בתורת החסידות.

אֲשֶׁרִי תִמְיָמִי דֶּרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת ה'.

אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכָל לֵב יִדְרָשׁוּהוּ

תהילים פרק קיט, פסוקים א-ב

אם יוצאים מגיעים למקומות נפלאים

עם רגלים בנעלים,

עם שכל בראש

תמצא את הדרך שלך,

אל תחשוש.

אתה יכול ויודע,

מוכן ומזומן,

ואתה הוא זה שיחליט לאן.

דוקטור סוס, תרגום לעברית לאה נאור, 'הוצ' כתר, תש"ן (1990), עמוד 3

חכם לוי סעדיה נחמני

מלמד שהתורה היא כדרך המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.

הדעת העליונה נגוזה בבריאה, ומתגלה בהדרגה, ולכל דור בעיותיו ומשאלותיו, ונדמה לאדם שהתורה אינה עוד המקור להדרכה, חס ושלום, אלא שהיא קניין ראשית הבריאה, הנקראת דרך, מה דרך זו משתנה בנופה ובהכשרתה להליכה, ובכל מה שאתה צועד הלאה, מתחדשות לפניך תשומות לב, מטעמי זהירות וזריזות.

אבל כל זה מתגלה לפניך הודות לאור, והאור הוא עצם אחד פשוט, שעל ידו אתה מגלה כל מה שלפניך, הן בחילוקי מקומות, הן בחילוקי זמנים, והן בבירה עצמה, אותו אור פשוט מימי בראשית עד היום. כך התורה היא אור, ובעדה, בכל המקומות, בכל הזמנים, ובכל הבריאה, תאיר לך, ותגלה לך פתרונות אל השאלות החדשות.

ברית הלוי, קהלת יב, עמוד רג-רד, הוצ' מכון מחשבת הלוי, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד ביום י"א אדר תרפ"א (1921), בעיר מרקש שבמרקו. הוא למד את ראשית תורתו מפי חכם יעקב חזות וחכם אברהם אביטבול, ונסמך על ידי חכם שלום משאש. כשגדל לימד ב'אוצר התורה', ובשנת תשי"ד (1954) התמנה לרב ב'ישיבת 'נווה שלום'. במקביל לימד תנ"ך ותלמוד בבית המדרש למורים בקזבלנקה.

בשנת תשכ"ד (1964) חכם לוי סעדיה נחמני עלה לארץ ישראל והתיישב בפתח תקוה, שם הוצעה לו משרת רבנות. הוא ויתר על המשרה לאחר זמן קצר, לטובת חברו, חכם משה מלכה. חכם לוי סעדיה עבר לירושלים, והיה ממקימי ישיבת 'אוהל מועד' בשכונת בית וגן בעיר. הוא היה שותף להקמת בית הכנסת 'בית שמואל' בשכונת שמואל הנביא ו'דרכי נועם' - מוסד להפצת תורה למבוגרים ונוער. חכם לוי סעדיה נחמני נפטר ביום ז' שבט תשנ"ה (1995) ונקבר בהר המנוחות בירושלים. הוא חיבר את 'ברית הלוי', פירוש לספר קהלת, קונטרסים כ'וענתה השירה הזו' - בעניינים אקטואליים ובגאולה.

אמר רבי: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ

תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף יט, עמוד א

פינת רחוב בתסואן

אִישׁ אֶחָד עִם הָאֵל יִלְבֶּיחַ שָׁלוֹ

מִקְבָּלוֹת אֶת הַשָּׁמַשׁ

אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְדַעַת אִם הוּא מְבַקֵּשׁ נִדְבָה אוֹ לֹא

הַיָּדִים פְּתוּחוֹת מִשְׁךְ שְׁעוֹת

מואיז בן הראש, פינת רחוב בתטואן, בתוך: משם באתי, תשס"ח (2008), עמוד 21

חכם אליהו הכהן

אל תביט ותשגיח לדברי המתנגדים על מה שחשקת לעסוק בתורה, בגמרא או בפשט או בדרש, באומרם לך: למה אתה מוציא כל ימך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה?

שבט מוסר חלק א, פרק א, סימן יג, הוצ' מפעל שבט מוסר, מנצ'סטר, ירושלים, תש"ם (1980)

חכם אליהו הכהן נפטר ביום ח' באדר ב' בשנת תפ"ט (1729), והובא למנוחות בעיר מולדתו איזמיר. חכם אליהו הכהן חיבר למעלה משלושים חיבורים. בין חיבוריו: 'שבט מוסר' - דרשות, שיצא לאור בחייו בשנת תע"ב (1712) בקושטא, ומאו הודפס בעשרות מהדורות בכמה שפות: ערבית יהודית, לדינו ויידיש; 'מעיל צדקה' - אונטולוגיה בנושא הצדקה; 'מדרש תלפיות'; אליהו זוטא; מדרש האתמר; דנא פשרא; מנחת אליהו; אגדת אליהו; סמוכים לעד; תהילות ה'; אזור אליהו ועוד.

אשמורת תיכונה: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ

משנה, מסכת אבות, פרק ב', משנה ב'

חכם יהודה ליאון אשכנזי 1922 - 1996, אוראן - ירושלים. ב-1968 עלה לארץ ישראל.

מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.

חכם ששון שנדוך עג'מי 1747 - 1830, בגדאד - בגדאד.

נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות, יוצא ריקם מן העולם.

חכם בן ציון אבא שאול 1924 - 1998, ירושלים - ירושלים.

מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ, גורם לחילול ה' ואף בביתו.

חכם מרדכי עבאדי 1826 - 1884, חאלב - ירושלים. בשנות ה-30 לחייו עלה לארץ ישראל.

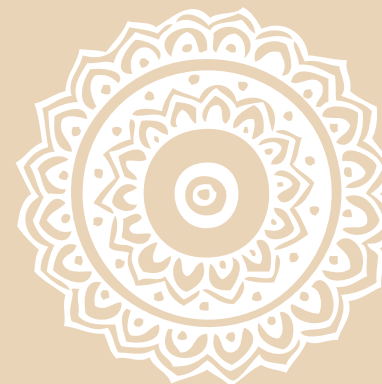
מבאר מדרגת 'תלמיד חכם', ובכללו המשמשו והלומד מוסר.

חכם משה מלכה 1911 - 1997, הרי האטלס - פתח תקוה. ב-1967 עלה לארץ ישראל.

מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.

חכם יצחק צאלח מכמל 1875 - 1951, בגדאד - ירושלים. ב-1950 עלה לארץ ישראל.

מלמד שלא ירפה מלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.

רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: מַעֲוָלָם לֹא יֵרְדָה שְׂכִינָה לְמִטָּה,

וְלֹא עָלָה מֹשֶׁה וְאַלְיָהוּ לְמָרוֹם

תלמוד בבלי, מסכת סוכה, דף ה, עמוד א

יֵרְדָה שְׂכִינָה לְמִטָּה מַעֲשֶׂרָה

תִּלְמִידָיו שֶׁל בֶּן עֶמְרָם

זָרַח עַל בָּלְנוֹ אוֹרָם

כָּאֵן בְּמִקְהֵלוֹת עִם רָם

וְכִמּוֹ בְּיוֹם מֵתָן תּוֹרָה

כִּי יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת

עֹמֵד בְּסִינֵי לְהוֹרוֹת

אֶת תּוֹרָתוֹ לְדוֹרוֹת

בְּנֵי אֲבֹרָהֶם וְשָׂרָה

רבי דוד בוזגלו, ירדה שכינה למטה מעשרה

חכם יהודה ליאון אשכנזי, מניטו

מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.

מי שעוסק בתורה ואין לו את קלסתר הפנים של אברהם אבינו - גילוי הפנים של גמילות חסדים, הפנים של מידת החסד, 'תורת חסד על לשונו' - אינו יכול לקבל את התורה.

המלאכים, האמת המוחלטת של הקדושה, אינם מוכנים לתת לו את התורה, מפני שתורה בלי דרך ארץ היא מסוכנת. משה בלי אברהם זה, כביכול, בלתי אפשרי.

אם מנתקים את תורת משה ממידותיו של אברהם, אז המלאכים מסרבים לתת לו את התורה. עניין זה חשוב מאד מכיוון שלדאבוננו, רבים מתלמידיו של משה, שלומדים תורה כתורה, כהלכה, שכחו שמשה היה בנו של אברהם. שכחו את הקשר בין מידותיו של אברהם אבינו לתורת משה.

מספד למשיח?; שער שלישי - תקופת העומר, עמוד 197, הוצ' מכון מניטו, דפוס דודו, קריית ארבע, תשס"ו (2006)

נולד ביום כ"ה סיוון תרפ"ב (1922) באוראן שבאלג'יריה. בשנת ת"ש (1940) הצטרף לתנועת הצופים היהודים, שפעלה גם כמחתרת נגד הנאצים. בתנועת הצופים קיבל את הכינוי 'מניטו', שמשמעו רוח גדולה. בשנת תש"ג (1943) גויס ללגיון הזרים של צרפת, נטל חלק בקרבות השחרור מגרמניה הנאצית, ונפצע באלזאס.

בשנת תש"ה (1945) עם תום המלחמה היגר לצרפת. כחלק ממאמציו לשקם את הקהילה היהודית בצרפת, הקים יחד עם רובר גמזון, בשנת תש"ו (1946) את בית הספר למנהיגות יהודית באורסיי. בשנת תשכ"ח (1968), לאחר מלחמת ששת הימים, עלה לארץ ישראל וגר בירושלים. הוא הקים בירושלים את מכון 'מעיינות' ו'מרכז יאיר' ללימודי ארץ ישראל. במקביל מסר שיעורים לתלמידים דוברי צרפתית ב'מכון מאיר'. חכם יהודה ליאון אשכנזי נפטר בירושלים ביום ט' חשוון תשנ"ז (1996), בגיל 74, ונקבר בהר המנוחות. ספריו עוסקים בזהות יהודית לאור המדרש ומחשבת ישראל, ובהבדלים בין האמונה היהודית לדתות אחרות. בין ספריו: 'סוד העברי', 'מדרש בסוד ההפכים', 'סוד מדרש התולדות' ו'מספד למשיח?'.

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים

במדבר, פרק כד, פסוק ז

ע

המוחשבה על ילד רעב בקצה העולם

ועל צבע הכלית

ועל צרת הזולת, בקצוי יבשות,

מתחילה לפני הקפת הראש בתפלין

היא נמושכת במיוחד בשנוניים בה

כמו במקלדת של רבנו של עולם

ונאבקת בכל נשימה

מאבא למחתי כך.

היום זה אינו מובן מאליו,

הסדר כאן

התהפך

יוסף עוזר, עמק יזרעאל ירושלים, הוצ' אפיק, תשע"ב 2012 עמוד 75

חכם ששון שנדוך עג'מי

נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות יוצא ריקס מן העולם.

מי שיש בידו תורה ואין בו דרך ארץ - אין תורתו כלום. ומי שיש בידו דרך ארץ בלא תורה - הלא הוא טוב ממנו, וישתווה לבעל התורה. ...

כמו הדלעות שדולים בה מים מן הבור - אם יוריד הדלעת כמה פעמים למטה, לא תוציא מים מן הבור, מפני שהיא קלה וצפה. אבל כשתניח בה אבן להכבדה, מיד יורדת ומעלה מים.

כך התורה היא המים. והדלעת הדולה בה מים היא האדם. וכל עוד שאין בו מידות טובות ודרך ארץ הוא קל וצף על פני המים ויצא ריקס מן העולם, כמו הדלעת שתצא בלא מים. אבל על ידי המידות טובות ודרך ארץ, מכבדה ומוציאה מים הרומז לתורה.

קול ששון, פרק יד - דרך ארץ, עמוד קטו, חמו"ל, ירושלים, תשמ"ד, (1984)

נולד בשנת תק"ז (1747) בבגדאד. כינויו 'עג'מי' (פרסי), ניתן לו לאחר שריפא את בנו של אחד משרי בגדאד הערבים. כאות תודה קיבל לבוש יקר עם פסים בסגנון פרסי. בשנת תקע"ב (1812) מונה כאחראי על הכתובות והקידושין בבגדאד. למעשה ליווה אדם ממותו ועד קבורתו, שכן שימש מוהל, רב מקדש ואחראי על הקבורה. הוא היה בעל קול ערב במיוחד, ושימש כחזן בבית הכנסת הגדול בבגדאד.

החכם חיבר פיוטים רבים, חלקם מושרים עד היום בקהילות יהודי עיראק. הוא היה גם אומן, שנודע בכישרונו לכתובה תמה. בכישרונו השתמש כדי לבנות דגמים לימודיים של המקדש ושל המשכן. הוא זה שעיצב את פרוכת בית הכנסת הגדול בבגדאד בדוגמת תבנית המקדש וחלוקת הארץ לנחלות. חכם ששון עג'מי נפטר ביום ו' טבת תק"ץ (1830) ונקבר בבגדאד. בין חיבוריו הרבים: 'מזמור לאסף' - תפילה, דרושים ופיוטים; 'דבר בעתו' - דינים, דרושים ופיוטים למועדים, שבת, ראש חודש וחגים; 'אמרי ששון' - ספר מוסר; 'תהילה לדוד' - פירוש על פרק קמ"ה בתהלים.

שיהא שם שמים מתאהב על ידך - שיהא קורא ושונה,

ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות

תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פו, עמוד א

אמא

אמא שלי מנקה

את השרותים

של החוקרת הדגולה

שמחקרה על מגדר

ותפיסות פסיכואנליטיות

פוסט-סטרוקטורליסטיות

הביאו אותה

להשג המדעים

האשה הראשונה

שהתקבלה

בפרופסור מן המגזן

עוד הצלחה פמיניסטית בצמרת האקדמיה.

אמא, נפתלי שם-טוב, אדומה, אנתולוגיית שירה מעמדית, הוצ' אתגר, מעין, הכיוון מזרח, 2007, עמוד 92

חכם בן ציון אבא שאול

מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ גורם לחילול ה' ואף בביתו.

ולדאבון לב, ישנם שלומדים תורה כראוי, אולם בדרך ארץ אינם נזהרים. ומלבד חסרון הדרך ארץ גופא, לפעמים נגרם מכך חילול שם שמים.

אפשר לראות זאת לעתים אף בדברים קטנים, איך יכול אדם לצעוד במקום שזה עתה עמלים בניקיונו וכיוצא בזה? ואף בתוך ביתו. אם יתפוס חלילה כמנהג הזה, יגרום לחילול ה' בתוך ביתו. וזאת מלבד אשר לדעתי אדם כזה חשוד הוא על ממונות. תכלית העניין הוא מאמרם ז"ל באבות: 'פה תורה עם דרך ארץ', וצריך להיזהר בזה.

אור לציון שער, מאמר ב' - כבוד הזולת, דרך ארץ קדמה לתורה, עמוד קע. מכון אור לציון, ירושלים, תשנ"ה

נולד בירושלים בכ"ט בתמוז תרפ"ד (1924), בן בכור במשפחה של חמישה עשר ילדים. בילדותו, גדל בשכונת שמואל הנביא והתחנך בתלמוד התורה 'בני ציון'. בגיל 11 עבר ללמוד בישיבת 'פורת יוסף', ולמד מפי חכם יעקב עדס, חכם צדקה חוצין וראש הישיבה חכם עזרא עטיה. החברותא שלו בלימודיו היה חכם עובדיה יוסף.

חכם בן ציון אבא שאול, מסר שיעורים לתלמידי חכמים ולפשוטי העם - כל ציבור כפי כוחו. בשבתות, היה מוסר שיעורים בהלכה בבית הכנסת 'אהל רחל' בירושלים. לימים התמנה, יחד עם הרב יהודה צדקה, לראש ישיבת 'פורת יוסף' והעמיד תלמידים הרבה. כמוהל, זכה להכניס אלפי ילדים בבריתו של אברהם אבינו. חיבוריו כוללים סדרת ספרים בשם: 'אור לציון', והם כוללים: שו"ת ופסקים - ג' חלקים, חידושים על מסכתות יבמות, כתובות ושביעית, וכן ספר מוסר והשקפה, 'זיכרון הדסה', שקרא על שם אשתו, מרת מסעודה הדסה. בשנת תשמ"ג (1983) חלה, סבל ייסורים, ואף איבד מאור עיניו. ביום י"ט תמוז תשנ"ח (1998), נלקח לבית עולמו, ומנוחתו כבוד בבית החיים סנהדריה בירושלים.

שִׁאֲנוּ מִשְׁפִּימִים וְהֵם מִשְׁפִּימִים

אֲנוּ מִשְׁפִּימִים לְדַבְּרֵי תוֹרָה וְהֵם מִשְׁפִּימִים לְדַבְּרִים בְּטָלִים

מתוך הדרן בסיום מסכת, עפ"י תפילת בית המדרש, בתלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כח, עמוד ב

לב שלם

כשאת לידי אני הולך צולל

כשאת רחוקה אני מתחיל לרוץ

את רואה לתוכי אני רואה דרךך

את רוצה נקודות אני רוצה רצוף

וכשאתי מתפרק

את יותר שלמה

גלים גלים בא הכאב

לב שבור הוא לב שלם

לב שבור הוא לב שלם

ברי סחרוף, לב שלם, בתוך: נגיעות, תשנ"ח (1998)

חכם משה מלכה

מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.

ישנם אנשים הרואים את השלימות רק בבעלי תורה ולא באנשי מעשה, וטועים הם. וכבר אמרו חז"ל: 'לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה', ו'עתידי הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצוות אצל בעלי תורה בגן עדן' - הרי שגם בעל מעשים טובים שווה הוא לבעל תורה. ...

'אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב' - רבי יוחנן בעל המימרה גילה לנו, שלא דווקא מי שגדל בתורה - היינו מי שהיה גדול בתורה, אלא אפילו מי שהיה עמלו בתורה - כלומר שכל מעשיו, כל העמל שלו, העסק שלו, הוא על פי התורה. כי על ידי מעשיו הטובים והנהגתו הישרה, עושה נחת רוח ליוצרו.

דרש משה, דרשות והרצאות, הספד על ירא שמיים ובעל צדקות, עמוד 311, הוצ' אורות יהדות המגרב, לוד, תשנ"ד (1994)

נולד בשנת תרע"א (1911) בהרי האטלס במרוקו. בן 18, עבר לעיר הבירה רבאט, שם לימד בתלמוד התורה, מסר שיעורים, וניהל את הלימודים בחברת 'פתח תקווה', שמנתה כ-200 בחורים ובחורות. בשנת תש"ז (1947), שימש כרב שלוש ערים במרוקו הספרדית. כשחזר שימש כמורה בבית המדרש לרבנים ברבאט, ובשנת תשי"ג (1953) מונה לרב ודיין בעיר בני מלאל. בשנת תשט"ו (1956) עבר לקזבלנקה, ושימש בבית הדין בקזבלנקה, שפעל בראשותו של רבה הראשי של קזבלנקה, חכם שלום משאש. בשנת תשכ"ז (1967) עלה לארץ ישראל, ושימש כרבה של העיר פתח תקוה עד פטירתו. חכם משה מלכה נפטר ביום י"ג אדר ב' תשנ"ז (1997), ומנוחתו בבית העלמין סגולה בפתח תקווה. הוא חיבר ספרים רבים והם: ספרי השו"ת: 'מקווה המים' - ו' חלקים, 'והשיב משה', ספרי דרשות ופרשנות על התורה: 'נטפי המים' - ב' כרכים, 'באר משה', 'דרש משה', והספר 'למען השבת'.

וְאֵל בִּינְתָךְ אֶל תִּשְׁעֶן. בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ

משלי, פרק ג, פסוקים ה-ו

צָרוֹר הַחַיִּים

הַתְּנַעַר, מִזְעַר קוֹם,

לְבַשׁ בְּגָדֵי עֲבוֹדָתְךָ, אָבִי.

טֹל אֶת הַמִּפְתָּחוֹת (שִׁקְשׁוּקִים

נִדְמָה עֲתָה כְּמוֹ הַד פְּעֻמוֹנִים רְחוֹק),

אֶת הַכְּרִיכִים, אֶת מִטְבְּעוֹת הַכֶּסֶף,

אֶת צָרוֹר הַחַיִּים הַזֶּה - הַפְּשׁוּט

עַד עָצָב. עֲמֹד עוֹד פַּעַם

אֶחָת לְפָחוֹת עַל סֶף

הַדָּלֶת, כְּאֹדֶם הַמִּתְעַדֵּד

לְשׁוֹב לְבֵיתוֹ

עִם רֶדֶת

עָרֵב.

אלי אליהו, צרור החיים, בתוך עיר ובהלות, הוצ' עם עובד, תשע"א (2011), עמוד 72

חכם יצחק צאלח מכמל

מלמד שלא ירפה ממלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.

ואל יאמר אדם: אין לי עוד מעתה לעסוק במשא ומתן, ולא בשום מלאכה, כי אם אשים כל מעשיי, דיבורי ומחשבתי בתורה, למען אוציא את כל חלקי נשמתי על דבר קדושה.

לא כן הוא, כי אי אפשר זה בלא זה. אם אין קמח אין תורה, וכלל הוא ביד האדם, בכל דרכיך דעהו, וזה גם כן נחשב לצורך קדושה, ולא תרפה ממלאכתו המוטלת עליו לפרנס את עצמו ובני ביתו. כמו שנאמר בגמרא: 'שלושה צריכים חיזוק - תורה, תפילה ודרך ארץ' - שגם העסק צריך האדם לשים עין שכלו והשגחתו עליו ולא ילך בעצלתיים.

ספר דבר בעתו - דרוש ג', עמוד 244, הוצ' המכון לחקר יהדות בבל, אור יהודה, תשס"א (2001)

נולד ביום י"ג תשרי תרל"ו (1875) בבגדאד שבעיראק. למד ב'מדרש תלמוד תורה' ובישיבת 'בית זילכה'. בשנת תרנ"ח (1898), בהיותו בן 23, נפטר אביו. אמו פרנסה את המשפחה כדי שבנה ימשיך ללמוד תורה.

בשנת תרס"ה (1905) חכם מכמל עלה לארץ ישראל עם כל משפחתו. המשפחה ביקרה במקומות הקדושים, והתגוררה בירושלים כמה חודשים, בשל המצב הבריאותי, שבה המשפחה לבגדאד. בשנת תרס"ו (1906) שימש כמורה לתנ"ך, תלמוד ועברית ב'מדרש תלמוד תורה'. בשנת תרע"ט (1919) החל להכשיר מורים ב'מדרש תלמוד תורה', ובנוסף שימש כמורה לשיעורי עברית, דקדוק ותולדות עם ישראל. בשנת תש"י (1950) חכם יצחק צאלח מכמל עלה לארץ יחד עם כל משפחתו במסגרת עליית יהודי עיראק. תנאי המגורים הגרועים במעברה הרעו את בריאותו, והוא נפטר עוד במעברה. חכם יצחק צאלח מכמל נפטר בערב שבת, ד' סיוון תשי"א (1951). הוא נקבר בהר המנוחות בירושלים. בין חיבוריו הספרים: 'דבר בעתו' - דרושים למועדים, ו'נתיבות יצחק' - חכמת העיבור ולוח השנה.

אשמורת שלישית: וְכָל בְּנֵי לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ.

ישעיהו פרק נד, פסוק יג

חכם יום טוב אלגאזי 1727 - 1802, איזמיר - ירושלים. ב-1735 עלה לארץ ישראל.
מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

חכם יצחק פרחי 1782 - 1853, צפת - ירושלים.
מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ב-1860, איזמיר - איזמיר.
מלמד משל התורה למים, שיוורדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

חכם ברוך אסבאג נפטר ב-1946, מרקש - סאפי.
משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

מארי יחיא בדיחי 1803 - 1887, צנעא - צנעא.
מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

חכם עומר אביטבול 1782 - 1854, צפרו - צפרו.
מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

מה שתלמיד ותיק, עתיד להורות לפני רבו,

כבר נאמר למושה בסיני.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה פרק ב, הלכה ד

יום הולדת

היום יום הולדת שמח.

היום זה יום כזה, שבא לך לבכות

משמחה, היום הוא יום בו, המלאך לחש לך

את שמך, איך עליך להנהיג, כשתצא לדרך

ויהיה מדאיג, היום גילו לך הכל.

היום אתה תבין הכל.

עמיר בן עיון, יום הולדת, מתוך הכל עד לכאן, נבל עשור הפקות, תשס"ו (2006)

חכם יום טוב אלגאזי

מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

הוא יתברך קיבץ כל הנשמות העתידות לבוא בכל דור ודור בהר סיני, ואת כולם השמיע בהוד קולו כל פרטי תורה שבעל פה, וכל החידושים העתידיים להתחדש בכל דור ודור, וכל הסייגים הצריכים וראויים בכל דור.

ואז כל נפש ונפש קיבלה ונשתקע בה, כל המתייחס אליה מכל הפרטים, ובכללות כולם נמצא הכול. ובכן בבוא כל נפש אל העולם הזה, מתחדש מה שקיבלה - כי הוא חלקה בתורה.

וגם שיראה שעל ידי יגיעתה הוא מבין - לא כן הוא, אלא שאותו דבר, היה אבוד ממנו, ועל ידי היגיעה ימצא אותו, אבל לעולם הוא - מה שקבל מסיני.

יום טוב דרבנן, דף עה, עמוד א. ירושלים, תר"ג (1843)

נולד בשנת תפ"ז (1727) באיזמיר שבטורקיה. בשנת תצ"ה (1735), בגיל 8, עלה עם משפחתו לירושלים. בשנת תקי"ח (1758) נמנה בן חכמי ישיבת 'נווה שלום' בירושלים והשתייך לחברת הרבנים 'אהבת שלום' שבראשה עמד חכם שלום שרעבי - הרש"ש. בשנת תקל"ו (1776) מונה לראשון לציון, ובשנת תקל"ז (1777), לאחר פטירת חכם שלום שרעבי - הרש"ש, התמנה לראשות ישיבת המקובלים 'בית אל'. בשנת תקנ"ח, (1798) החל מסע נפוליאון בארץ ישראל. היהודים בירושלים נחשדו בנטיה לטובת הצרפתים, והיו נתונים בסכנה, במיוחד לאחר שנפוליאון פרסם שבכוונתו להחזיר ליהודים את ארץ ישראל. בהנהגת חכם יום טוב אלגאזי התכנסו היהודים בכותל המערבי לתפילה נגד המלחמה. וכן הציעו לערבים את התנדבותם לבצר ולחזק את חומות העיר.

חכם יום טוב אלגאזי נפטר ביום ב' באדר א' תקס"ב (1802), ונטמן בבית הקברות בהר הזיתים בירושלים, ליד קברו של אביו - הראשון לציון חכם ישראל יעקב אלגאזי וקברו של מורו חכם שלום שרעבי - הרש"ש.

לא נפלאות היא ממך ולא רחקה היא.

לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו

דברים, פרק ל, פסוקים יא-יב

לא בשמים

לא בשמים

לא רחוק

הטוב נשב.

הלא קרוב הוא מאד

הלא פה הוא

הלא להטו בידך

לוחש לעשותו

עכשו.

חמוטל בר יוסף, לא בשמים, בתוך: שריקה, הקיבוץ המאוחד, תשע"ד (2014)

חכם יצחק פרחי

מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

כל אחד מישראל קיבל חלקו מסיני, והרי הוא - בתוך התורה הקדושה, אשר היא 'ארוכה מארץ ורחבה מיני ים', ולא יוכל לידע האדם, זה חלקו - היכן הוא נתון, ו'איה מקום כבודו'? - אם בפשט, אם ברמז, אם בדרש, אם בסוד.

והבן כסיל אומר: למה לי לטרוח? - מאחר שזה חלקי, ואין אדם יורד לתוך אומנותו של חברו, ובוודאי כי בלי טורח ובלי יגיעה, מגלים לי רזי תורה, וכבודי במקומי מונח, עד שיבוא מאליו ומעצמו. והוא לא ידע, כי אף על פי שהיא חלקו שקיבלה מסיני, מכל מקום, איננו בא אליו, כי אם אחר יגיעה רבה, כמו שהבאנו לעיל, מצאתי ולא יגעתי - אל תאמין.

מתוך לנפש, עמוד ריח, הוצ' אהבת שלום, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפת. בשנת תקנ"ח (1798) מת עליו אביו, והוא עבר לירושלים וחסה בצלו של חכם יום טוב אלגאזי. הוא שימש רבים מגדולי החסידים בירושלים, ובתוכם חכם אברהם שלום מזרחי.

משנת תקפ"ח (1827) יצא כשליח דרבנן שלוש פעמים לטורקיה, לבלקן, ולערי איטליה. במסעותיו הוא נהג לחלק את ספריו, וכך הופצו ספריו בקהילות ישראל. כשחזר לירושלים, עמד בראשות ישיבת 'חיי עולם', ושימש בהנהלת ישיבת 'תפארת ישראל'. הוא נודע בכינוי 'המגיד הירושלמי' - על שם תוכחותיו ומוסריו.

חכם יצחק פרחי נפטר ביום ג' אייר תרי"ג (1853) ונטמן בהר הזיתים. הוא זכה להוציא לאור ספרים רבים. בין ספריו: 'מתוק לנפש' - פרקי מוסר, 'זכות הרבים' - חידושים על התורה, 'מרפא לעצם', 'שבט מישור', 'צוף דבש' 'ומתוק מדבש' - פרקי מוסר, 'טוב ירושלים' - תיאור גודל מעלת ארץ ישראל. 'אמרי נועם' - פרפראות על סדר פרשיות התורה.

'הוי כל צמא, לכו למים', ואין מים אלא תורה.

מדרש רבא, במדבר, פרשה א

באר בשדה

בְּאֵר בְּשָׂדֶה חֲפְרוּהָ רוּעִים

וְעֹדְרֵי זָרִים יַעֲמָרוּהָ.

נִדְדוּ, הָלְכוּ בְּעַקְבֵי הָרִים

רוּעִים אֲשֶׁר בָּרוּהָ.

עָלִי בְּאֵר חֲפְרוּהָ רוּעִים

עֹדְרֵי זָרִים יַעֲמָאוּ:

עָלִי בְּאֵר בְּאֵר עָלִי

תַּעֲנֶנָּה: מִיּוֹמִי נִכְלָאוּ

עמנואל זמיר, באר בשדה

חכם ניסים אברהם אשכנזי

מלמד משל התורה למים, שיוורדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

שלא תאמר שכיוון שהתורה בא לו לאדם, אלא על ידי עמל וטורח, וכמו שנאמר בירושלמי, אם כן מעיקרא - מה לו ללמד תורה לרבים?!

שהרי זה דומה לדין באר מים חיים, שמשום שיגע בחפירה נהיים לו כמים של יחיד, ויכול למחות לבני העיר הצמאים אל המים להסתפק מהם.

וככתוב לזה דרשו סמוכים שנאמר: 'מה מים יורדים לעולם, כך דברי תורה יורדים לעולם' דייקא, וכלומר ש'מה מים יורדים לעולם' - ונהיים מים של רבים, ונהנים ממנו כל צמא, כך דברי תורה.

דרש אברהם חלק ב, עמוד קה, דפוס סעדי הלוי אשכנזי, תרי"ב (1852)

נולד בעיר איזמיר שבתורכיה. הוא למד תורה מפי אביו, ומחכמי איזמיר, שבזמנו. הוא נשא לאישה את רחל. היא הרתה לו 18 הריונות, אך ילדיהם לא זכו לחים ארוכים, ונפטרו בצעירותם.

חכם ניסים אברהם אשכנזי כיהן כדיין בבית הדין באיזמיר לצד חכם חיים פלאג'י, ביתו היה בית ועד לחכמים ובית פתוח לגמילות חסדים לכל אנשי העיר.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ביום ט"ו באלול תר"כ (1860).

חכם ניסים אברהם אשכנזי חיבר ספרות ענפה רחבה, שחלקה יצא לאור בימיו, וחלקה הוצאה לאור על ידי בני אחיו. מבין ספריו: 'נחמד למראה' - פרוש על הירושלמי, מעשה אברהם - שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, 'דרש אברהם' - דרשות ופירושים לתורה, 'נאה דורש' - דרשות שונות, 'נאה להודות' - פירוש תהילים.

עִיר קְטַנָּה וְאַנְשֵׁים בָּהּ מְעַט וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֶתָּה
וּבָנָה עָלֶיהָ מִצְדֹּתִים גְּדֹלִים.

קהלת, פרק ט, פסוק יד

יהי הכל שייך לכל

יְהִי הַכֹּל שֵׁיךְ לְכָל שְׂיֻכָּל לְהִיטִיב עִמּוֹ

הַיָּלֵד לְאַשָׁה הָאִמְזוּחִית - לְמַעַן יִגְדֹּל;

הַעֲגֹלָה לְעִגְלוֹן הַטּוֹב - לְמַעַן יִנְהַג בָּהּ הַיָּטֵב;

וְהָאֲדָמָה לְמִשְׁקִים אוֹתָהּ מַיִם - לְמַעַן תִּתֵּן פִּרְיָהּ פֶּעֶתוֹ.

ברטולד ברכט, יהי הכל שייך לכל, בתוך מעגל הגיר הקווקזי, תרגום לעברית נתן זך, עמוד 125

חכם ברוך אסבאג

נושא משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

אשא משלי ואומר: 'עיר גדולה היתה לא-להים', והיו בה עשירים גדולים ובנו בתים ונטעו כרמים וגינות ופרדסים, והיו בהם כל עץ מאכל, 'תאווה לעיניים ונחמד להשכיל', וברכות מים ופרחים ושושנים, וכל המטייל בתוכם ימצא תענוג ועידונים. אבל זו הצרה, שיש שומרים על הפתח, והם אינם מניחים ליכנס שם העניים והאומללים, אלא אנשים יקרים לבושי מכלול.

ויקום אחד מן העניים ויקנא לאחיו ... וילך ויקבוץ פרוטות מפתחי נדיבים, ויקנה מראה אחת, וישם אותה נגד הגן, ובאים האומללים ומסתכלים במראה, ורואים מה שבתוך הגן ...

והנמשל מובן מאליו: שרבני דורנו ה' עליהם יחיו, חיברו חיבורים גדולים ועצומים, מי בדרושים ומי בפלפולים ומי בליקוטי דינים, והיה כל העובר בהם ימצא תענוג 'ואכל וחי לעולם'. אבל זו הצרה, שלא יוכלו ללמוד בהם ... אלא החכמים והתלמידים, אבל ההמון לא ידעו מאומה.

ספר מנחה בלולה, עמודים 2-3, חמו"ל, קובלנקה, תש"ה (1945)

נולד במרקש, במרוקו. שם למד והוסמך לרבנות. לימים נודע כמקובל וכפוסק וכיהן כרב ראשי בעיר סאפי. דברי תורתו מובאים בספרי חכמי דורו ובתוכם חכם יוסף משאש, חכם יוסף בן נאים, וחכם דוד צבאח.

בשנת תרפ"ד (1884) הקים בעיר סאפי את ישיבת 'עץ החיים'. הוא הזמין את רבי שמעון ברוך אוהיון ללמד בה, וכל אותה עת התאכסן בביתו, והיה לו כאב. חכם ברוך אסבאג נפטר ביום ג' באדר בשנת תש"ו (1946), ונטמן בעירו סאפי. בין חיבוריו, שיצאו לאור הספרים 'מנחת משה' - דברי קבלה לזכר בנו משה שנפטר בקיצור ימיו ושנותיו, 'קורבן מנחה', 'מנחה בלולה' - דינים, מוסר ודרשות בערבית ובעברית.

שיר השירים, פרק א, פסוק ד

שִׁישׁוֹן לְבִי הֵמָּה בּוֹכְרִי חֶסֶדִּי

בִּי בַחַר מִכָּל אֲמָה יִשְׂרָאֵל עֲבָדָיו

נִצָּר נְטִיעָה תַּמָּה הָאָבוֹת יְדִידִיו

אָבן צדק שְׁלֵמָה מִשְׁרָשׁ גְּדָלָם

אֶשְׂמַח בְּךָ אֵל עוֹלָם

אֶשְׂמַח בְּךָ גּוֹאֵל נַפְשִׁי

את גאלי עולם

[illegible]

מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

חן טוב, עמוד ב, דפוס דרור, ירושלים, תש"ל (1970)

[illegible]

שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאֵין לָמוּ מַכְשׁוֹל.

תהילים, פרק קיט, פסוק קסה

אורייתא

אורייתא אורייתא [תורה, תורה]

מה אימא לגבך [מה אומר בשבילך]

איילת אהבים ויעלת חן

עילאה ותתאה [העליונים והתחתונים]

רחמין דילך [אהבותיך]

כמה ימין ונחלין [כמה ימים ונחלים]

ומקורין ומבויעין [ומקורות ומעיינות]

מתפשטין מינך לכל סיטרא [מתפשטים ממך לכל צד]

מינך כולא, מינך כולא [ממך הכל, ממך הכל]

אורייתא אורייתא, אביתר בנאי מספר הזוהר מתוך לילה כיום יאיר, תשס"ט (2009)

חכם עומר אביטבול

מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

'שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול' - שיש להם שלום רב ביותר לפי שהקב"ה בעצמו שומרו. ואם תאמר וכל זה לא נאמר אלא כשיודע הלכה על בוריה, אבל אם אינו יודע הלכה על בוריה אדרבא עושה בה רקיע של שווא.

לכך דקדק הפסוק בלשונו ואמר: 'לאוהבי תורתך' - ולא ללומדי תורתך, שכוונתו לומר שמתוך שאוהביה 'אין למו מכשול' - שוודאי יודעים הלכה על בוריה.

עומר התנופה, עמוד קפה, הוצ' ישמח לב - תורת משה, ירושלים, תשנ"ב (1992)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפרו שבמרוקו. לפרנסתו עסק במסחר, ובלילות היה יושב והוגה בתורה. חכם עומר אביטבול היה ידוע בהכנסת האורחים שלו וביתו היה פתוח לכל אדם. כל אימת שהגיע לצפרו מתפילאלת חכם יעקוב אבוחצירא, האביר יעקב, היה מתארח בביתו. חכם עומר אביטבול נשא ונתן עם חכמי דורו ביניהם חכם יצחק בן וואליד, חכם יוסף בירדוגו, חכם עמרם אלבאז ועוד. הוא השאיר אחריו תלמידים רבים, ביניהם חכם משה רפאל אלבאז - הרמ"א.

חכם עומר אביטבול נפטר לאחר מחלה ארוכה, ביום א' שבט תרי"ד (1854). חכם עומר אביטבול כתב ביאורים וחידושים רבים לתורה, 'עומר מן' - דרושים לפרשיות התורה, 'עת הזמיר' - אגרות העומר - שו"ת, 'עומר התנופה' - ביאורים על התורה, 'עומר מן' - דרושים לפרשיות התורה, 'עת הזמיר' - אגרות ומליצות, 'שירת העומר' - ביאורים על אגדות חז"ל, 'שירת העומר' - שירים ופיוטים

שיר אהבה אשר לשאול

לִילָה לִילָה עָלִיתִי גַג-בֵּיתִי
אֶל הַמַּעֲקָה נִשְׁעַנְתִּי נִשְׁקָפְתִּי:
לְרֹאשׁ אֲשֻׁמְרוֹת קַדְמוֹתֵי הַצִּפְרָה
הוּי שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי אֵיךְ:
אִם נִשְׁאֵת טְחוֹן לִפְנֵי שׁוֹכֵךְ
מִמֶּכֶר-עֶבֶד נִמְכַּרְתָּ לְפִלְשֵׁת
אוֹ צַחַח צָמָא בְּצַחֲיָהּ קַרְסֵת נִפְלֵת:
תִּנִּים גִּרְמוֹ עֲצָמוֹתַיךְ
וְעוֹרָבִי נָחַל אֶל עוֹרָב לִבְשָׁרְךָ קָרָאוּ:
חֲלָפָה אַחַת אֲשֻׁמּוֹרָה
מִשְׁנָה אַחֲרֶיהָ חֲלָפָה:
בְּלָבִים צָעְקוּ נָעַר חֲמוּר:
עַרְפְּלֵי טָרֶם-בֶּקֶר מִתְמַרִּים בְּעֶמֶק
מִתְרַפְּקִים עַל שֵׁן-צוּרִים וְצוֹק:
הִתְחִילוּ מִכְחִילִים הָרִי נִפְתָּלִי:
מִת יָרַח בְּלִקְוִי בְּגִיא
אֲנִי עָרָה וְלִבִּי לְבַחֲרִי:

שאול טשרניחובסקי, שיר אהבה אשר לשאול, פרק ה, אודיסה (1922)

רבי אליעזר אומר: שלוש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמור ומשמור יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, שנאמר: ה' ממרום ישאג, וממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נווהו.

וסימן לדבר: משמרה ראשונה - חמור נוער; שנייה - כלבים צועקים; שלישית - תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה.

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ג, עמוד א

לעילוי נשמת חכמי ישראל

דע שמנהגינו להדליק נר נשמה לכבוד הצדיקים
ולעילוי נשמתם, שנאמר נר ה' נשמת אדם.
ומה טוב להוסיף מאור התורה על אור הנר,
שנאמר נר מצווה ותורה אור.
ומה טוב להרבות מתורת הצדיק ביום פטירתו,
שאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי
כל תלמיד חכם, שאומרים דבר שמועה מפיו
בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.
ואף אם כל השמים יריעות, וכל בני אדם
לבלדים, וכל היערים קולמוסים,
איננו יכולים לכתוב מה שלימדו רבותינו. אך
טוב מעט לצדיק, ובזכות תורתו הקדושה,
ובזכות הלימוד שילמדו ישראל בשמו, ביום
פטירתו, הקב"ה ישים חלקנו עמהם,
ולעולם לא נבוש כי בקב"ה בטחנו, ועל חסדו
הגדול באמת נשענו,
ומה רב טובך אשר צפנת ליראך.

החכם היומי • לימוד תורה לחג שבועות

אלי ברכת, סמנכ"ל חינוך כל ישראל חברים ראש בית המדרש ממזרח שמש
חני ממרס, ראש מטה ומנהלת יח"צ • **חיה נאמן**, מנהלת מפת"ח

www.hyomi.org.il

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

בית כל ישראל חברים בית ספר חקלאי מקווה ישראל חולון 5891000 טל. 072-2566671 • פקס. 072-2566690
משרד ירושלים רחוב יפו 99 ירושלים טל. 02-6235034 • פקס. 02-5619312 www.kiah.org.il